

A kutatási beszámolót írta:
Domokos Tamás és Kulcsár László

A kutatásra Tatabánya Megyei Jogú Város Önkormányzat megbízásából került sor. A programot a Belügyminisztérium Gyermek és Ifjúsági Koordinációs Tanácsa támogatta. A program megvalósítója az ECHO Oktatáskutató Műhely volt. Projekt azonosító: ECHO 32/1998.

ECHO Oktatáskutató Műhely

TARTALOMJEGYZÉK

1. Prológus	3. o.
1.1 Az adatfelvétel mintája	3. o.
1.2 Adatfeldolgozás	5. o.
2. Egészségmegőrzés	6. o.
3. Szórakozási preferenciák	14. o.

Jelen kutatási beszámoló további felhasználásához lépjen kapcsolatba az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet Közhasznú Társasággal!

A kutatási beszámoló kéziratnak minősül, hivatkozni ennek figyelembevételével a feltüntetett szerzők, annak hiányában a beszámolót jegyző szervezet engedélyével lehet.

A kutatáshoz kapcsolódó adatbázis és módszertani anyagok az Intézetnél történt regisztráció után szintén elérhetők.

Javaslatait, észrevételeit, szakmai megjegyzéseit is szívesen várjuk a következő címen:

Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet

8000 Székesfehérvár, Forgó u. 15.

Tel: +36 (22) 502-276, Fax: +36 (22) 379-622

www.echosurvey.hu

info@echosurvey.hu

1. PROLÓGUS

A tatabányai tanulók egészségmegőrzési és szabadidős szokásait vizsgáló adatfelvételre Tatabánya Megyei Jogú Város Önkormányzatának megbízásából kerül sor. A vizsgálat nem önálló kutatás volt, az ifjúsági érdekérvényesítési csatornákat kutató program keretében lekérdezésre került iskolai kérdőíves adatfelvételhez csatlakozott az egészségmegőrzési szokásokat és szabadidős preferenciákat tanulmányozó kérdőívblokk.

1.1 Az adatfelvétel mintája

A kutatás empirikus adatgyűjtésére önkitöltős iskolai kérdőívek segítségével került sor. A minél hitelesebb adatok érdekében a reprezentatív kérdőíves adatfelvétel során nagy mintán dolgoztunk. Mivel a kérdőív több olyan kérdést tartalmazott, amelynek megértése problémát okozott volna az általános iskolás korosztálynak, vizsgálatunk során a hagyományos értelemben vett középiskolás korcsoportot (14-19 év) kérdeztük meg, így nem kerültek be a mintánkba a hat- és nyolcosztályos gimnáziumok alsóbb évfolyamai, viszont kiterjesztettük a vizsgálatot az érettségi utáni 13. évfolyamon iskolájukban továbbtanuló fiatalokra (pl. technikusok). Mintánk így az új oktatási szisztéma szerinti 9-13. évfolyamos tatabányai tanulókra nézve reprezentatív.

Az általunk megkérdezett diákok az alapsokaság (az összes tatabányai iskolában tanuló 9-13. évfolyamos diákok összessége) 25 százalékát teszik ki, a 4556 tanulóból 1130 fő válaszolt kérdéseinkre.

	alap- sokaság (fő)	minta nagyság (fő)	kérdezettek aránya (%)
Árpád Gimnázium és Pedagógiai Szakközépiskola	480	152	31,6
Bárdos László Gimnázium és Szakközépiskola	298	88	29,5
Kereskedelmi és Vend. Szakközépiskola és SZMKI	981	262	26,7
Péchy Antal Műszaki Szakközépiskola és Gimnázium	435	126	28,9
Kossuth Lajos Közgazdasági Szakközépiskola	421	146	34,6
Fellner Jakab Szakközépiskola és Szakiskola	979	262	26,7
Vas László Egészségügyi SZKI és Gimnázium	335	94	28,0
Füzes Utcai Ált. Isk. és Speciális Szakiskola	104	-	-
Mikes Kelemen Felnőtt és Ifjúsági Középiskola	465	-	-
Alapítványi Szakiskola	58	-	-
Összesen (9-13 évfolyam)	4556	1130	24,8

A mintába kerülő osztályközösségeket az iskolák által közölt alapadatok alapján határoztuk meg, figyelembe véve az évfolyam és intézmény szerinti kvótákat, valamint az egyes osztályközösségek specializációját és nemek szerinti összetételét.

A vizsgálat a tíz középfokú oktatás intézményből hétre terjedt ki, mivel három kis létszámú iskolából nem kaptunk vissza kérdőíveket. A vissza nem érkezett kérdőívek miatt keletkezett kismértékű torzulást a nem, az évfolyam és az iskolatípus szempontja szerinti matematikai-statisztikai súlyozással korrigáltuk. Az alapmegoszlás és a minta súlyozás előtti százalékos összetételét az alábbi táblázat mutatja. A súlyozás után a minta évfolyam, nem és iskolatípus szerint pontosan reprezentálja a tatabányai középiskolákban tanuló diákokat.

Alapmegoszlás			Súlyozás előtti minta		
	fiúk	lányok	fiúk	lányok	
9. évfolyam	13,6	18,4	13,4	17,3	9. évfolyam
10. évfolyam	10,5	15,1	12,5	13,8	10. évfolyam
11. évfolyam	9,5	13,6	10,5	13,4	11. évfolyam
12. évfolyam	4,1	8,3	3,8	8,5	12. évfolyam
13. évfolyam	1,6	4,8	2,8	4	13. évfolyam

A mintavételi hiba nagysága városi szinten +/- 2-3 százalék az adott kérdésre válaszolók számától függően. Ez azt jelenti, hogy az általunk mért eredmények legfeljebb ennyivel térnek el attól az eredménytől, amit akkor kapnánk, ha minden tatabányai középiskolás diákot megkérdeznénk. A mintát úgy alakítottuk ki, hogy azok az egyes iskolákra nézve is reprezentatívak legyenek. Ez lehetőséget ad arra, hogy ne csak városi szintű, vagy iskolatípus szintű elemzéseket végezzünk, hanem esetenként iskolai szintű adatokról is beszámoljunk. Mivel az egyes iskolákban nem egyenlő a kérdezett tanulók száma, az iskolai szintű almintákon történő elemzésnél eltérő a mintavételi hiba nagysága. (Mintavételi hiba iskolánkénti nagysága 4-8 százalék.) Az iskolákra vonatkozó kijelentéseket és adatokat ezek fényében kell értelmezni.

Az adatfelvételre 1998. novemberében került sor. A diákok a kérdőíveket tanórákon töltötték ki. A tanulókkal a kitöltés előtt a pedagógusoknak ismertetni kellett a kutatás célját, el kellett mondani, hogy a kérdőív kitöltése önkéntes és névtelen, valamint fel kellett hívni a tanulók figyelmét arra, hogy az elemzést és az értékelést külső szakemberek, kutatók fogják végezni. A kitöltött kérdőíveket a pedagógus az osztály jelenlétében behelyezte egy

borítékba, körcímkével lezárta, és két diák aláírta a lezárt borítékot. A lezárt borítékokat a kutatás helyi koordinátora gyűjtötte össze.

1.2 Adatfeldolgozás

A kérdőívből kinyerhető empirikus adatokat kódolás után számítógépen rögzítettük és ellenőriztük. Az adatelemzést SPSS programmal végeztük.

Egyes kérdéseknél azt kértük a válaszolóktól, hogy értékeljenek állításokat, minősítsenek társadalmi csoportokat négy, öt illetve hétfokú skálán. Ezen kérdések esetében a kapott értékeket egy százfokú skálára számoltuk át, ahol a százas értéket az jelentette volna, ha az adott kérdésre minden válaszoló egyöntetűen a maximális, a nullát pedig az, ha a minimális pontszámot adja. A határ az ilyen százfokú skálákon az ötven pont. Az ez alatti érték általában negatív véleményt (bizalmatlanságot, elégedetlenséget, egyet nem értést stb.), míg az e feletti érték pozitív véleményt (elégedettséget, bizalmat, egyetértést stb.) jelez.

Más kérdéseknél - ahol pozitív vagy negatív tendenciát kellett prognosztizálni - a százalékos értékeket egy ún. mérleg-indexre vetítettük. Ez esetben a kapott szám egy -100 és +100 közötti érték, ahol az egyöntetű pozitív tendenciát a pozitív, míg az egyöntetű negatív tendenciát a negatív véglet mutatja. A mérleg-indexen a nulla körüli értékek fejezik ki a változatlan helyzetet.

A feldolgozás során a primer alapmegoszlások közlésén túl, az összefüggések és a rejtett tartalmak, tendenciák vázolására két és háromdimenziós elemzéseket készítettünk, korreláció és szórás vizsgálatokat végeztünk. A nyitott kérdésekre adott válaszoknál általában nem a százalékos megoszlást, hanem az említések számát közöljük.

2. EGÉSZSÉGMEGŐRZÉS

A kilencvenes évek társadalmi-gazdasági és politikai változásai jelentősen átrendezték és egyben szegregálták az emberek értékrendjét. Felmerült a tradicionális családi értékekhez való visszatérés gondolata éppen úgy, mint az ezzel élesen szembenálló piaci alapokon nyugvó, fogyasztás centrikus attitűd. A szabadpiaci szemléletmód megjelenése eltérő típusú válaszreakciókat "provokált". Azok, akik társadalmi és kapcsolati tőkájukat gazdaságira tudták váltani, könnyen idomultak az új helyzethez, sikeres életpályán mozognak. Egy másik tipikus attitűd, a "kivonulás", mely leginkább azokra jellemző, akik a "legvidámabb barakk" légkörét, eszmeiségét szocializálták. Jellemző példa erre azoknak az értelmiségieknek az esete, akik hisznek a társadalmi igazságosságban és felháborodnak olyan társadalmi jelenségek láttán, amelyek a piacgazdaságnak természetes velejárói, de értékrendjüknek nem felelnek meg. A harmadik válaszreakció a kényszerű alkalmazkodás, azon családoké, akik a kilencvenes évek eleje óta nem tudják utolérni magukat.

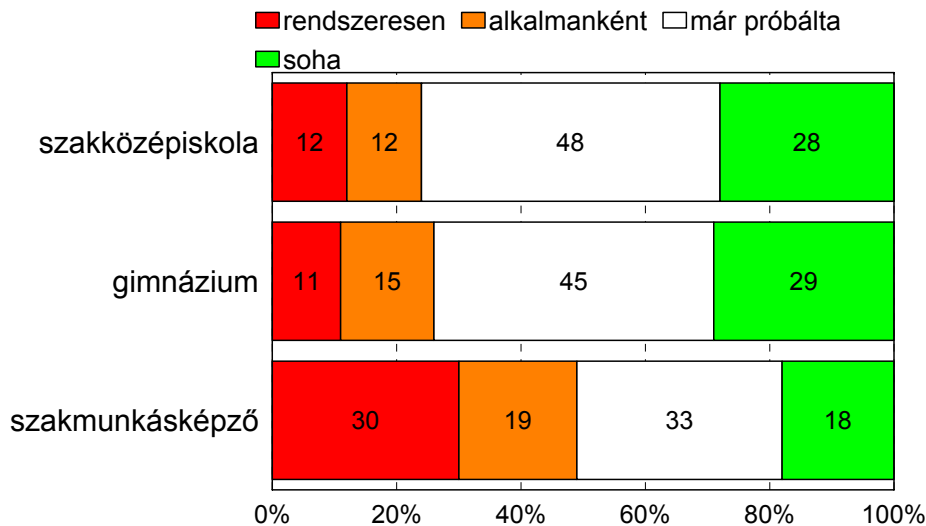
Mindezen változások természetesen hatással voltak az állampolgárok mentálhigiénés helyzetére is. A társadalom új értékeit sokan nem tudják követni, anómiás tüneteket produkálnak. Az anómiás tünetek deviáns viselkedésbe csapnak át, melyek alkoholizmust, kábítószer-fogyasztást, extrém helyzetekben öngyilkosságot eredményezhetnek. Rémisztő adatokat lehet hallani a szenvedélybetegek számáról, a tudatos egészségkárosítás arányáról. Ez a szituáció fokozottan érvényes a többszörösen függőségi helyzetben lévő fiatalokra.

Az alábbiakban a tatabányai diákok alapvető egészségkárosítási tevékenységeinek intenzitásáról számolunk be. Így szó lesz a dohányzásról, az alkohol- és kábítószer fogyasztásról valamint kávézásról.

Az Amerikai Egyesült Államok több tagállamában diákmegmozdulásra készülődnek a középiskolások, mert olyan helyi törvényeket alkottak, mely szerint a dohányzó fiatalok, illetve szüleik komoly szankciókra számíthatnak. A gyermek és fiatalkori dohányzás nemcsak Amerikában, hanem Európában is komoly gondot jelent. Jól látható tendencia, hogy amíg a dohányosok száma az elmúlt 20 évben a világon csökkent, a rendszeresen dohányzó fiatalok aránya jelentősen megnőtt. Az 1998-as veszprémi ifjúságkutatásból kiderül, hogy a megyeszékhely középiskolásainak 40 százaléka dohányzik. A tatabányai adatfelvétel is hasonló eredményeket mutatnak, a vizsgált tanulók 20 százaléka rendszeresen dohányzik, további 16 százalékuk pedig alkalmanként gyújt rá. A tanulók 40 százaléka válaszolt úgy,

hogy nem dohányzik, de már kipróbálta. Azok aránya, akik soha nem is próbálták, 24 százalék.

A dohányzó tanulók aránya iskolatípusonként

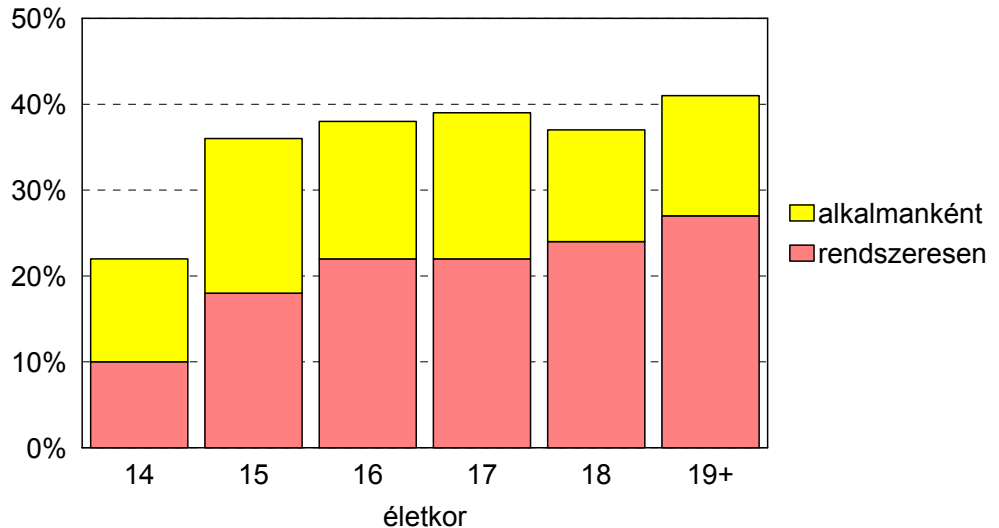
Az Árpád Gimnázium és Pedagógia Szakközépiskolákban valamint a Kossuth Lajos Közgazdasági SZKI-ban a legjobb a helyzet, a tanulók harmada e soha nem is próbálta ki a dohányzást, s az alkalmankénti és a rendszeres dohányzók együttes aránya is csak 20-23 százalék. Valamivel rosszabb a helyzet a Bárdos László Gimnázium és SZKI-ban valamint a Vas László Egészségügyi SZKI-ban, itt minden tizedik tanuló dohányzik rendszeresen, s további 22 százalékuk alkalmanként gyújt rá. A dohányzás a Kereskedelmiben és a Fellnerben a legelterjedtebb, 30 százalék feletti azok aránya, akik rendszeres dohányzónak vallják magukat. Azok aránya, akik, kipróbálták ugyan a cigarettát, de nem szoktak rá, a műszaki szakközépiskolában a legmagasabb, 54 százalék.

Jól látható tendencia, hogy a rendszeresen dohányzók között a fiúk (+5 százalék), az alkalmi dohányosok között pedig a lányok (+3 százalék) vannak magasabb arányban képviselve. A 14 évesek között 10 százaléknyi a rendszeres dohányosok aránya, s mire elérik a nagykorúságot ez a szám megduplázódik. Az is jellemző, hogy 16 éves kor felett csökken az alkalmi dohányzók aránya. Mindez azt jelenti, hogy e kor felett már nem bővül a dohányosok köre, csak belső struktúrája alakul át, 19 éves korra 14 százalékra csökken az

alkalmi dohányosok aránya, s ezzel párhuzamosan 27 százalékra növekszik a rendszeresen dohányzóké.

A dohányzó fiatalok aránya az életkor dimenziójában

százalékos megoszlás

A tanulmányi eredmény alakulásával is szoros összefüggésben van a dohányzás kérdése, sokkal kevésbé jellemző a jó és jeles tanulókra. Míg a gyenge tanulmányi eredményt elért diákok 65 százaléka dohányzik, addig közepes tanulóknak 48, jó tanulóknak 28 százaléka, a 4,5 fölötti átlagot elért tanulóknak pedig csak 12 százaléka dohányzik (mindössze 5 százaléka rendszeresen). A családi háttér is jótékonyan befolyásolja a dohányzási szokásokat, a több kulturális tőkével rendelkező, diplomás családok gyermekei között magasabb a nem dohányzó tanulók aránya.

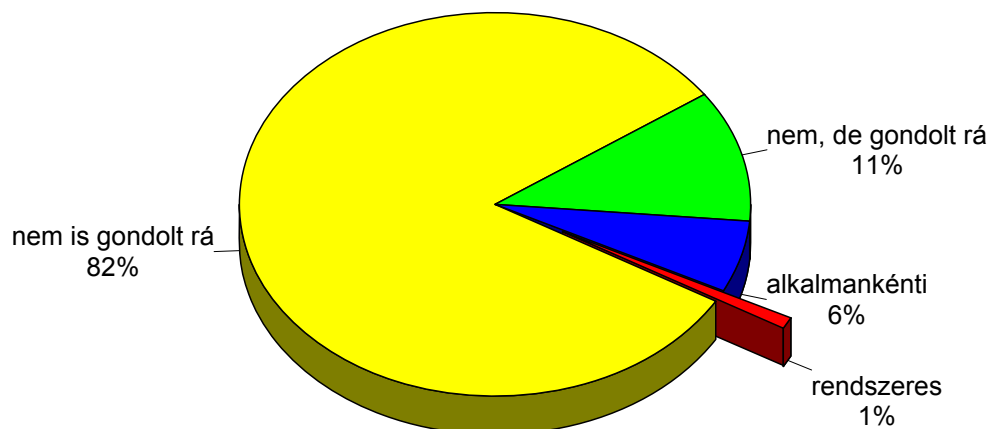
Az, hogy egy fiatal elkezd dohányozni, alapvetően kétféle minta miatt lehetséges. Az egyik a negatív családi példa, a másik a kortárs csoport hatása. Országos tapasztalat, hogy a tanulók családjának több mint felében a szülők között van rendszeres dohányos. Ennél is rosszabb eredményeket kapunk, ha tovább szélesítjük a közösségi teret. A diákok túlnyomó többségének van a baráti körében olyan, aki dohányzik, s gyakorlatilag mindenkinek van dohányos osztálytársa.

A dohányzásnál sokkal kevésbé elterjedt a kábítószeres fogyasztása. A tanulók 82 százaléka gyakorlatilag elutasítja. 93 százaléka soha nem próbált ki semmilyen klasszikus értelemben használt kábítószerrel. 11 százaléka nem fogyasztott ugyan, de már gondolt rá,

további 6 százalékuk alkalmi, s 1 százalékuk rendszeres drogfogyasztó - saját bevallásuk alapján. Azt, hogy a kábítószer fogyasztása mindössze a tanulók 7 százalékát érintené, fenntartásokkal kell kezelnünk, valószínűsíthető, hogy a valós arány ennél magasabb (az adatfelvétel előtt volt hangos az országos média a drogtörvény szigorításától). Megállapítható, hogy a fiúk között kétszer annyi a kábítószer fogyasztó, mint a lányoknál.

A legveszélyeztetettebb intézmény a Bárdos László Gimnázium SZKI, ahol a tanulók 14 százaléka fogyaszt, s további 18 százalékuk már gondolt rá, hogy kipróbálja a kábítószer, de a Péch Antal SZKI-ban, és Fellnerben is minden tizedik tanuló fogyaszt drogot, még ha nem is rendszeresen teszi azt. A "legtisztább" iskola a Közgazdasági.

A kábítószer fogyasztók aránya

Az elsősök 5 százaléka próbálta már valamelyik kábítószer, a másodikosoknál ez az arány már 7 százalék, az érettségi évére pedig 10 százalékra emelkedik. Az is megállapítható, hogy a kábítószer-fogyasztás jellemzően a városi fiatalok egészségkárosítási tevékenysége, az összes drogozó középiskolás 64 százaléka tatabányai lakos.

A kábítószerek és azok hatásai között jelentős különbségek vannak, így nem lehet közömbös számunkra, hogy a kábítószer kipróbálók milyen szerekkel kísérleteztek. A legkisebb - szinte elenyésző - arányban a szorongásoldó gyógyszereket és a központi idegrendszerre depresszív hatású, kábító-fájdalomcsillapító hatású opiátokat (heroin, ópium) említették. Valamivel többen említették a pszichotrop hatású pótszereket (ragasztó, szipó,

hígító), melyek az alkohol okozta részegséghez hasonló állapotot, továbbá lelki függőséget és komoly testi károsodásokat okoznak. A stimulánsok, mint például az diszkódrogként ismert extasy tableta, a speed vagy a kokain 48 említést kaptak. Ezek a szerek serkentőleg hatnak a központi idegrendszerre, motoros nyugtalanságot, a fizikai és pszichés teljesítőképesség növekedését idézik elő.

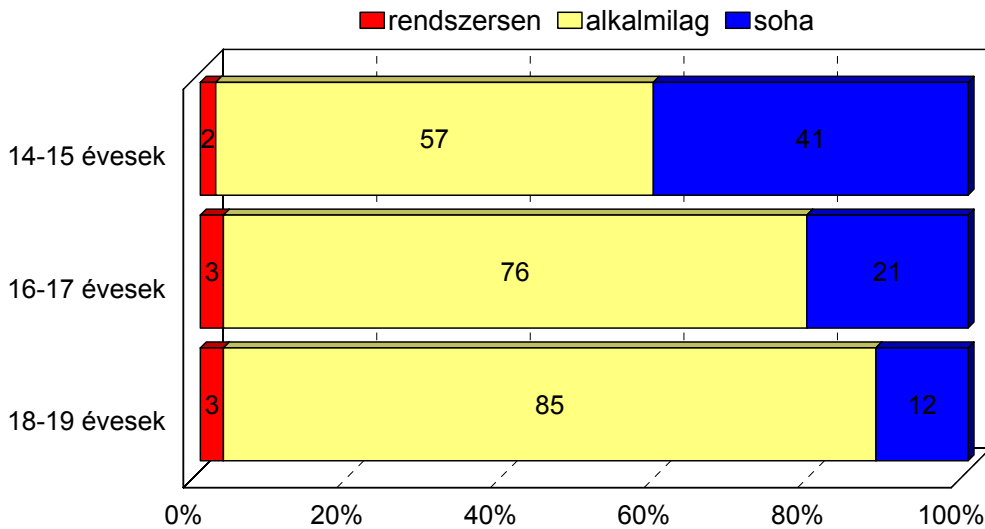
A legnépszerűbb kábítószeresek a hallucinogén anyagok (LSD, marihuána, hasis), ezek közül is kiemelkedik a marihuána, az összes kérdezett tanuló 4 százaléka találkozott már a szerrel, általában (dohánnyal keverve) cigaretta formájában elszívják. Ezek az anyagok olyan vegyületek, melyek átmeneti pszichózist váltanak ki. Népszerűségüket elsősorban annak köszönhetik, hogy nem okoznak testi függőséget (bár ezt egyes szerzők vitatják), s nem járnak elvonási tünetekkel sem. Hatásukat tekintve egyszerre izgatóak és nyugtatóak, a tér- és időérzéklet megszűntetik, gyönyörködtető hallucinációk jellemzik.

A diákok által fogyasztott kábítószeresek rangsora

	említések száma
hallucinogén anyagok (LSD, marihuána, hasis)	61
stimulánsok (extasy, kokain, speed, amfetamin)	48
pszichotrop hatású pótszeresek (ragasztó, szipó, hígító)	7
ópiátok (heroin, ópium)	4
szorongás oldó gyógyszeresek	2

A magyar társadalomban a legelterjedtebb "drog" az alkohol. Ez érezhető a tatabányai fiatalok körében is, ugyanis a tanulók mindössze 26 százaléka nem ivott még soha alkoholt. A rendszeres alkohol fogyasztók aránya 2 százalék - saját bevallásuk alapján. A diákok 72 százaléka alkalmanként fogyaszt alkoholt.

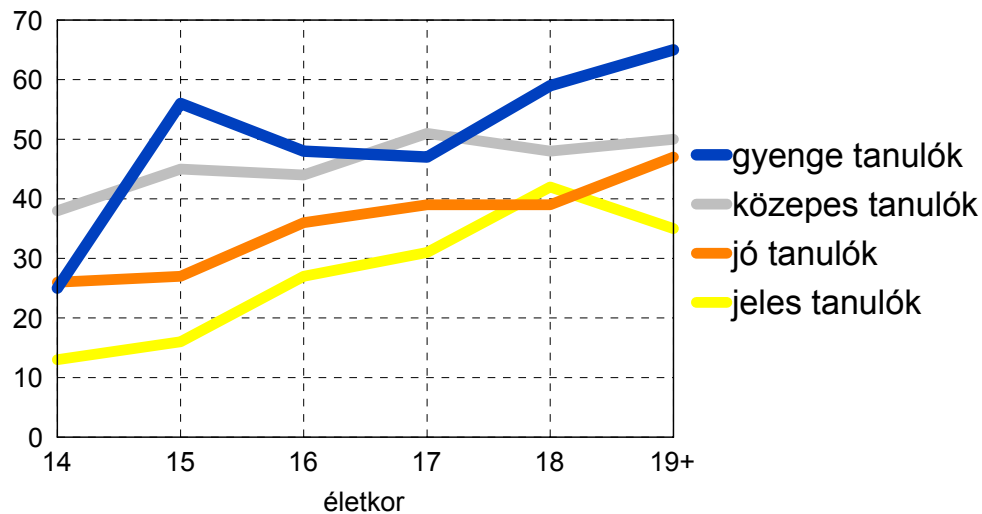
Az alkoholfogyasztás az életkor dimenziójában

Ha a nemek dimenziójában vizsgáljuk a kérdést kiderül, hogy a fiúk között négy százalékkal többen vannak a rendszeres alkohol fogyasztók, míg a lányok körében nyolc százalékkal több az alkalmi ivó. Jól kirajzolódó tendencia - ahogy az várható - az alkoholfogyasztók aránya az életkor növekedésével emelkedik, az elsősök körében mért 59 százalékos arány harmadikra 78 százalékra emelkedik városi szinten, s ezzel párhuzamosan az absztinensek aránya felére csökken. Az érettségizők körében csupán 17 százalék, a 13 évfolyamon tanulóknál 7 százalék azok aránya, akik soha nem isznak alkoholt. Az alkoholfogyasztás kapcsolatban van a tanulmányi eredmény alakulásával is. Míg a gyenge tanulók 10 százaléka iszik rendszeresen, addig a jó tanulóknak 2, a jeles tanulóknak pedig csak 1 százaléka.

A korrelációs számítások igazolták azt a feltételezést, hogy a dohányzás, a kábítószer és az alkoholfogyasztás nem független egymástól. A legtöbb kábítószer-élvező egyben rendszeres alkoholfogyasztó ($r=0,27$) is. Az alkoholfogyasztás és a dohányzás közötti korreláció is közepes erősségű ($r=0,38$), csakúgy mint a dohányzás és a kábítószer fogyasztás közötti összefüggés ($r=0,36$). A dohányosok között magasabb a rendszeres alkohol fogyasztók aránya és a kábítószer élvezők is többen vannak.

Az egészségkárosítási index alakulása a tanulmányi eredmény és az életkor dimenziójában

A háromféle egészségkárosítás intenzitását összesítve szerkesztettünk egy komplex indexet, mely minden esetben 0-100 közötti szám és azt mutatja meg, hogy az adott tanuló milyen mértékben rombolja saját egészségét. Minél nagyobb az index értéke, annál intenzívebb károsításnak van kitéve a diákok szervezete. Az index értéke városi szinten 38.

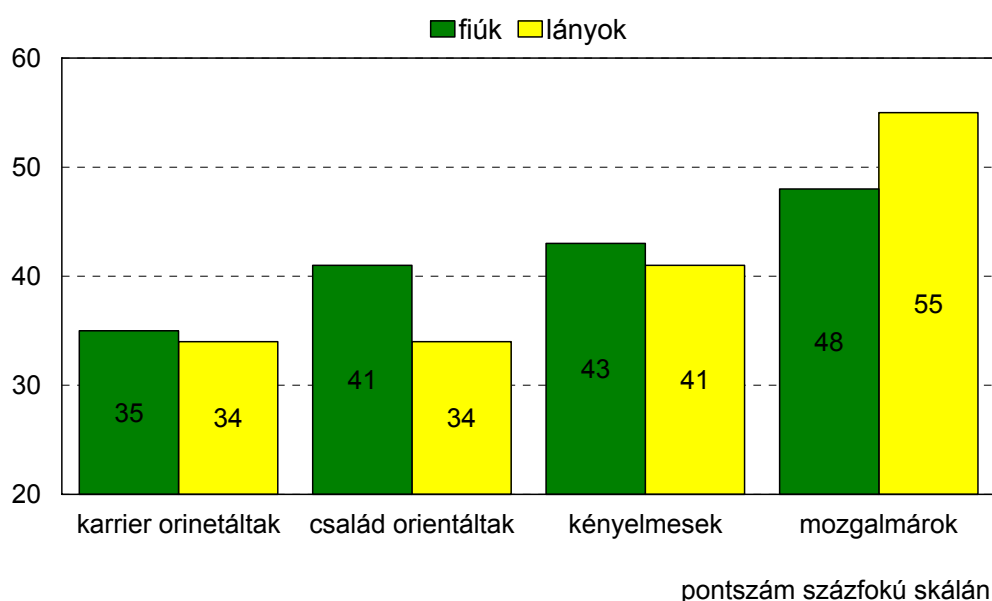
A lányoknál valamivel alacsonyabb (36), a fiúknál magasabb (40). Fontos megemlíteni hogy az index függ a szülő iskolai végzettségétől (emelkedésével csökken az index értéke), szoros összefüggésben van a tanulmányi eredménnyel és az életkorral. A gyenge tanulók egészségkárosítási indexe 50 pont, a közepeseknél 46, a jó tanulóknál 35, míg a jeles tanulóknál csak 23 pont mérhető. Ha bevonjuk az elemzésbe az életkort is, és az egészségkárosítási index alakulását e két dimenzió közös metszetében vizsgáljuk, azt láthatjuk, hogy a gyenge és a jeles tanulók körében mért értékek növekednek a legdinamikusabban. A 14 évesek között a gyenge tanulóknál a második legalacsonyabb az érték, de a következő korcsoportban már magasan vezetnek. Határozottan emelkedő tendenciát mutat a jeles tanulók körében mért egészségkárosítási index értéke is, a középiskolai évek alatt 29 pontot emelkedik. A közepes és jó tanulóknál sokkal kisebb a növekedés aránya.

A tanulók 43 százaléka egyféle, 29 százaléka kétféle, 5 százaléka pedig háromféle módon is (drog, alkohol, dohányzás) károsítja egészségét. Jól kimutatható, hogy az egészségkárosítás aránya magasabb a csonka családban vagy szülő nélkül nevelkedő tanulók körében (+5-6 pont). Mindez az iskolatípusok szerinti dimenzióban is eltéréseket okoz, míg a

gimnazisták és szakközépiskolások között 34, addig a szakmunkástanulóknál 44 pont az egészség szándékos rombolását jelező index értéke.

A klaszteranalízis során elkülönített különböző életstratégiákat vallók között is eltérő az egészségkárosítás aránya, a mozgalmárok körében a legnagyobb mértékű (50 pont), valamivel alacsonyabb kényelmesek (bulizósak) körében, 42 pont. Még alacsonyabb a családorientáltak indexértéke (37), és a karrierüket előtérbe helyezőké (35).

Az egészségkárosítási index alakulása a nem és az életstratégia szerint

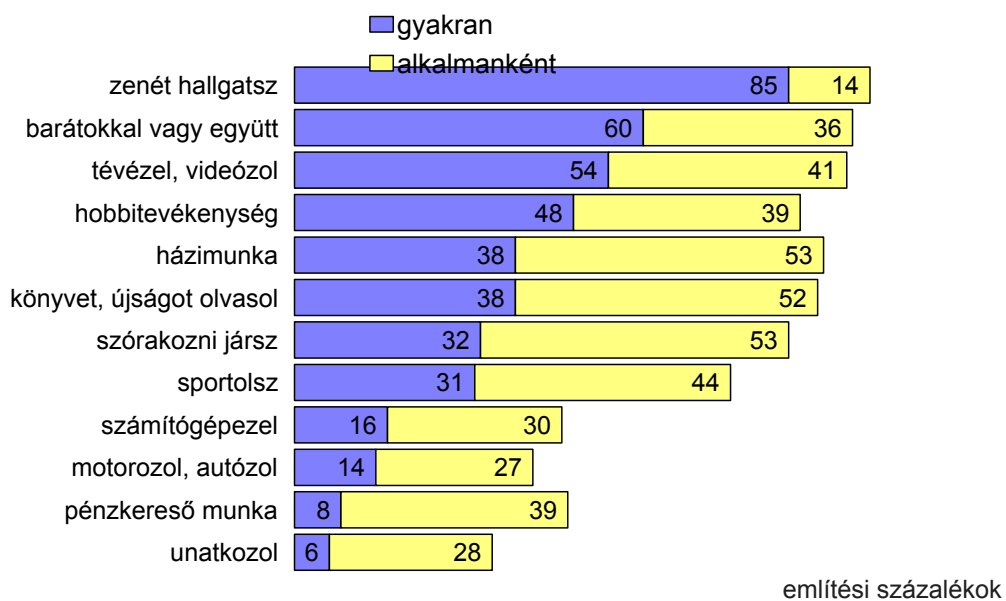

Megdöbbenő, hogy a középiskolások közül a fenti szerektől mentes életet csak a tanulók negyede él. Még rosszabb eredményt kapunk, ha a kávé fogyasztást is ide soroljuk, olyan diák, aki nem iszik, nem drogozik, nem dohányzik és nem is kávézik, mindössze 14 százalékban fordul elő. Bár nem sorolják a klasszikus egészségkárosítási módozatok közé a kávé fogyasztását, ugyanakkor túlzott fogyasztása, életformává válása esetén - különösen hosszabb távon - gyengíti a szervezetet, ugyanúgy megbontja az egészséges rendszert, mint bármely más pótszer. A tatabányai diákok 11 százaléka rendszeresen, 53 százaléka alkalmanként szokott kávé inni. Az egészségkárosítási kérdésben korábban vázolt tendenciák a kávé fogyasztásra is érvényesek.

3. SZABADIDŐS PREFERENCIÁK

A fiatalok életében meghatározó jelentősége van annak, hogy a szabadidejüket milyen módon töltik, mire van egyáltalán lehetőségük. A kérdőíves felmérésben a fiataloknak 12 szabadidős tevékenységről kellett megmondaniuk, hogy gyakran, alkalmanként vagy egyáltalán nem végzik.

Mit csinálsz szabadidődben?

A fiatalok szabadidős tevékenysége valamivel enyhébben ugyan, de éppen úgy a passzív időtöltések felé tolódik el, mint a felnőttek esetében. A választási lehetőségként feltett tevékenységek közül mindössze három kapott 50 százalékos feletti említési arányt, ami az eltérő szabadidős szokásokat mutatja.

Az első három helyen szereplő tevékenység nem okoz meglepetést. A zenehallgatás már annyira természetes (akár háttérként), hogy nem is feltűnő. A barátokkal való együttlét is mindennapos, és ez összefügghet más tevékenységekkel is, hiszen a szabadidő eltöltésének módja (függetlenül attól, hogy miről van szó) általában a barátokkal együtt történik. A tévé és a video a legkönnyebben elérhető szabadidős tevékenység, és a legkényelmesebb is, ugyanis nem kell semmit csinálni, csak ülni a képernyő előtt. Ez egyébként nem a fiatalok sajátossága,

a felnőttek ezt jelölték meg a leggyakoribb szabadidős tevékenységnek egy 1995 és 1997 közötti vizsgálsorozatban.

A hobbitevékenység magas említési aránya mindenképpen korosztály-specifikus, ez későbbi életkorban a szabadidő mennyiségének csökkenésével ritkábbá válik. A házimunka viszonylag magas említése azt mutatja, hogy a családok többségében van belső munkamegosztás, legalábbis a fiatalok így látják. Ez természetesen nem klasszikus szabadidős tevékenység, hiszen a többség kötelezőként éli meg (bár itt az "alkalmanként" válasz volt a leggyakoribb).

A négy utolsó tevékenységet érdemes közelebbről is megvizsgálni. A könyvet sokak szerint felváltó számítógép (összesítve) 46 százalékos említettsége elég magas, hiszen azt jelenti, hogy minden második fiatal több-kevesebb rendszerességgel hozzájut a géphez, ami azt mutatja, hogy a virtuális valóság előretörése igen gyors, és ez általában éppen a hagyományos formák rovására történik. A motorozás és autózás ahhoz képest, hogy igen költségigényes szórakozás viszonylag magas említettséggel szerepel. A szinte minden második negyedik fiatal által említett pénzkereső munkát nézve el lehet gondolkodni azon, hogy ez bizonyos értelemben negatív (ha más tevékenység helyett, kényszerből kell dolgozni), bizonyos értelemben viszont pozitív lehet (ha a szocializáció folyamatába megfelelően épül be). Az pedig, hogy az unatkozás a sor végére került kifejezetten örvendetes eredmény.

A szabadidős tevékenységek alapján, klaszteranalízissel csoportokba soroltuk a fiatalokat. A számítógépes elemzés három csoportot különböztetett meg. A következő táblázat a három csoport öt leggyakoribb szabadidős tevékenységét mutatja.

	1. csoport (N=372)	2. csoport (N=367)	3. csoport (N=299)
1.	zenehallgatás	zenehallgatás	zenehallgatás
2.	barátokkal együttlét	hobbi	barátokkal együttlét
3.	tévé, videó	szórakozás	szórakozás
4.	házimunka	tévé, videó	hobbi
5.	szórakozás	sport	tévé, videó

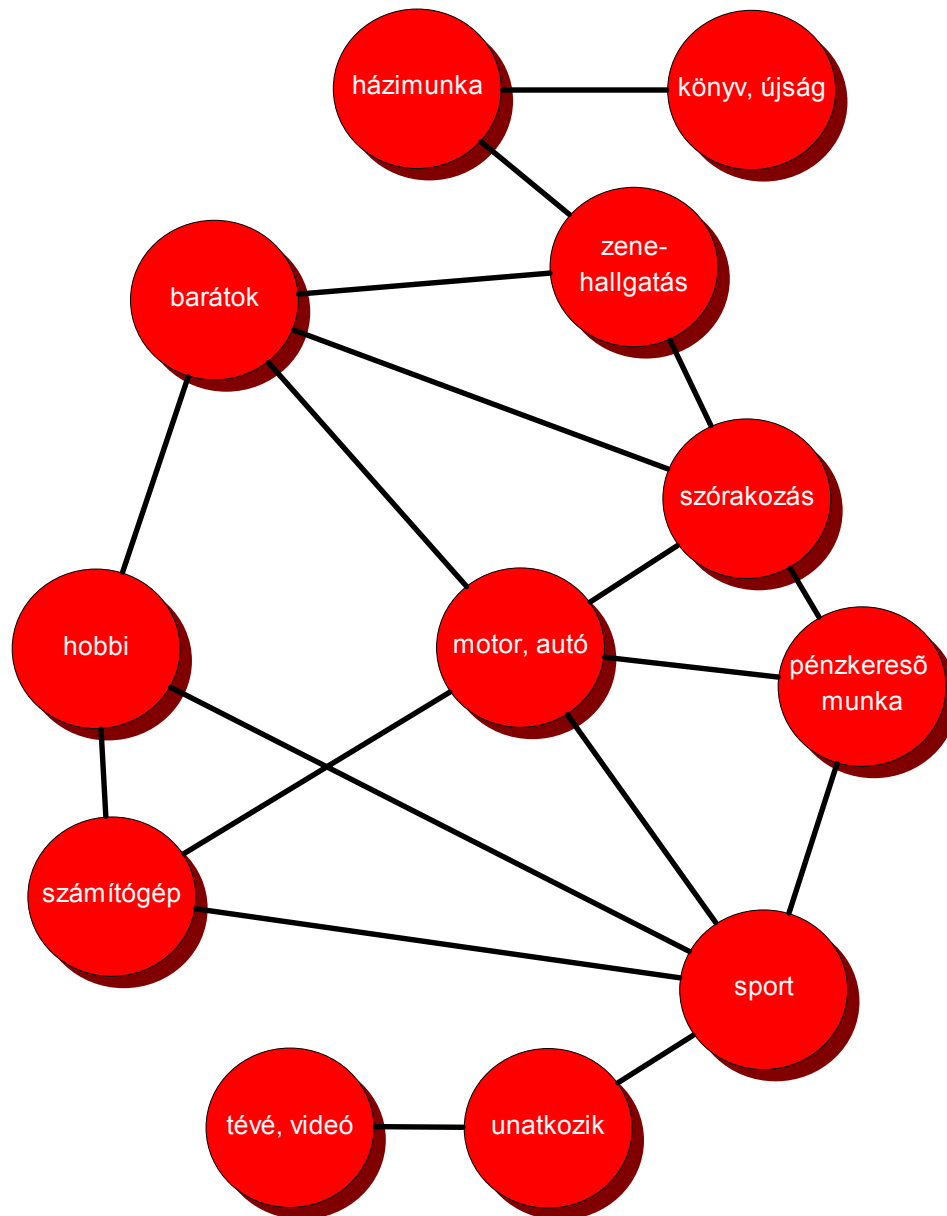
Mint látható, a klaszteranalízis során is visszatükröződnek az említési arányok. A zenehallgatás mindhárom, a barátokkal való együttlét két csoportban került előre. Miután a klaszteranalízis a különbségeket próbálja megmutatni, kijelenthetjük, hogy a zenehallgatás bármely csoportnak, fiatalnak a leggyakoribb szabadidős tevékenysége.

Négy tevékenység nem került be a gyakoriak közé egyik csoportban sem. A motorozás-autózás és az unatkozás a legkevésbé gyakori szabadidős tevékenység, ezek mindhárom csoportban a sor végére kerültek. A pénzkereső munka leginkább a harmadik, a számítógép a második csoport tevékenységére volt jellemző (de mindkettő csak a "középmezőnyben").

Megpróbálhatunk profilokat adni az egyes csoportoknak. Az első lehet a "konform" csoport (ennek az aránya a legnagyobb a mintában). A második a "hobbi" csoport (ami akár a sport is lehet). A harmadik a "bulizós" csoport, ahol alacsony a házimunka, a sport aránya, de magas a szórakozási igény.

Az egyes csoportok eltérő jellemzőkkel bíró fiatalokból állnak. Az elsőben az átlagosnál nagyobb arányban találunk lányokat és alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező apák gyermekeit. A másodikban kevés a szakiskolás fiatal de több a diplomás apa gyermeke. A harmadik csoportban az átlagosnál nagyobb arányban vannak szakiskolások.

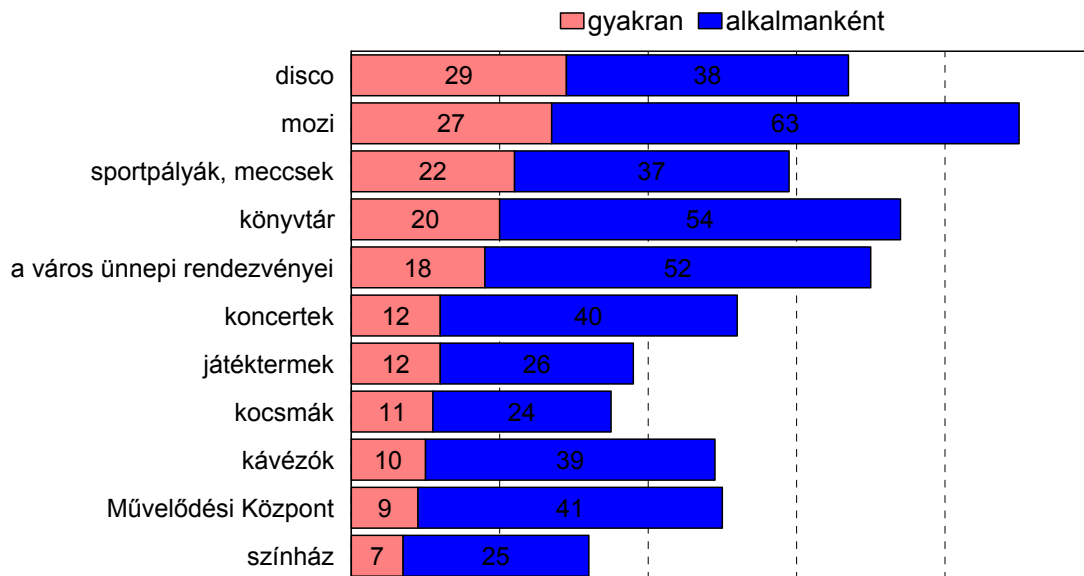
Az egyes szabadidős tevékenységek korrelációs mátrixát a következő ábra mutatja. Ezen a pozitív korrelációkat tüntettük fel. Negatív korrelációt három esetben mértünk, a pénzkeresés és a tévé/videó, a könyv/újság és a szórakozás, valamint a könyv/újság és a motorozás/autózás közt.

A szabadidő eltöltésének milyensége mellett rákérdeztünk arra is, hogy ez mely intézményeket, programokat érint.

Itt a leggyakrabban említett helyszínek, intézmények, programok helye nem meglepő. A különböző diszkók, mozi és a sportpályák kedvelt – és a korosztályt tekintve általános - szabadidő-eltöltési helyszínek. Viszonylag sokan említették a könyvtárat is, bár itt azért figyelembe kell venni, hogy az iskolai kötelezettségekkel kapcsolatban is gyakran kell könyvtárba járni, ami megint nem feltétlenül szabadidős tevékenység a fiatalok szemében.

Látogatsz az alábbi intézményeket, programokat?

A szabadidős tevékenységekhez hasonlóan itt is elvégeztük a klaszteranalízist. A táblázat a leggyakrabban látogatott helyeket mutatja a három csoportban.

	1. csoport (N=269)	2. csoport (N=441)	3. csoport (N=330)
1.	disco	mozi	könyvtár
2.	mozi	könyvtár	mozi
3.	játéktermek	városi rendezvények	városi rendezvények
4.	kocsmák	disco	sportpályák, meccsek
5.	sportpályák, meccsek	színház	Művelődési Központ

Jól látszik, hogy az első csoport különül el élesen a másik kettőtől, ők a “bulizós” fiatalok. Nem meglepő, hogy az ő csoportjukban a legalacsonyabb a színház látogatási értéke, és relatívan a legmagasabb a kávézók látogatása (amely egyik csoportban sem jelent meg meghatározóként). A másik két csoport nagyban hasonlít egymáshoz (mindkettőben a legalacsonyabb értéket a játéktermek kapták), de az “iskolai” szórakozási mintáknak inkább a második felel meg, ahol váltakoznak a leggyakoribb szórakozási helyek és az iskolai kötelező programok. A harmadik csoportba sorolt fiatalok a teljesen konform szórakozás felé orientáltak (mozi, sport) és a profiljuk olyan, mintha a továbbtanulásra készülének.

Ha megvizsgáljuk az egyes csoportokba sorolt fiatalok társadalmi/demográfiai jellemzőit, és összehasonlítjuk a teljes minta átlagával, akkor az első és a harmadik csoportnál találhatunk szignifikáns különbségeket. A második csoport lényegében visszatükrözi a teljes minta arányait (nem véletlen, hogy számban ők vannak a legtöbben).

Az első csoportban nagyobb arányban vannak a szakiskolások és a fiúk, kevés a gimnazista. Az apa végzettsége szerint itt inkább az alacsonyabb végzettségű apák gyermekei találhatók, elvértve van egy-két diplomás szülő. A harmadik csoport lényegében ennek ellentéte, ide inkább a gimnazisták és a lányok tartoznak, illetve itt a legtöbb a magasabb iskolai végzettségű apa.

A fiatalok (a felsorolt írott és elektronikus sajtóorgánumok közül) leggyakrabban a 24 Órát forgatják, és ez egyben a legismertebb helyi újság körükben. Ha ezt az iskolatípusok szerint bontjuk, akkor az derül ki, hogy az Itt-HON olvasottsága növekszik az iskolázottsággal együtt, a Komárom-Esztergom Megyei Hírlapot a gimnazisták csak alacsony arányban olvassák és a két elektronikus média, a Radír Rádió és a helyi kábeltévé fogyasztói jobbra a szakiskolákba járó fiatalok.

A középiskolás fiatalok tájékozódási szokásai

